

ÚVODEM

Komparativní genologie je už po několik desetiletí tvůrčí orientací literárněvědné slavistiky na filozofické fakultě MU v Brně. Svědčí o tom jak řada konferencí, které uspořádal v průběhu 80. a 90. let za součinnosti předních badatelských kruhů FF někdejší Ústav východoslovanských literatur a literární komparatistiky, tak i sborníky s názvem *Litteraria humanitas* (I., II.), prezentující vědecké úsilí brněnského slavistického pracoviště, které navazuje na tradici historickosrovnávacího bádání A. Veselovského a z ní vyrůstající literárněvědné komparatistické školy brněnského slavisty F. Wollmana. Tato integrální škola zajisté vstřebala významné podněty estetickofilozofického myšlení 19. a 20. st. (W. Dilthey, R. Ingarden aj.), nemohla však současně projít mimo a nereagovat na výsledky estetického strukturalismu PLK, nejnovějšího českého badatelského směru 20. st. Jeho konstituování je spjato od konce 20. let se zakladatelskou badatelskou osobností J. Mukařovského, ale i s jedním z nejvýznamnějších filologů 20. st., představitelem tzv. ruské formální školy Romanem Jakobsonem. Jeho život se sice uzavřel v r. 1982, jeho dílo se však stalo trvalým vědeckým objektem celé řady badatelských pokolení druhé poloviny 20. st. Právě na počest inspirativního působení R. Jakobsona v letech 1933-1939 na FF MU v Brně, v letech jejího tvůrčího rozkvětu, uspořádal v září 1993 tehdejší Ústav východoslovanských literatur mezinárodní vědecké sympozium zkoumající poetiku literárních žánrů a směrů ve světle estetiky a poetiky této věhlasné vědecké osobnosti. Studie přednesené na daném sympoziu, které se staly obsahem daného sb. *Litteraria humanitas* IV., nechtěly být jen pouhou adorací osobnosti R. Jakobsona. Stále naléhavěji se i s odstupem doby ukazuje nutnost hlubinného studia jeho badatelského přístupu k interpretaci literárního aktu. Jeho koncepce systémové analýzy „typů evoluce struktur“, v níž by se spínala synchronie s diachronií, připravovala půdu pro hlubinné konfrontační zkoumání fenoménu stacionity a proměn žánrových systémů, imanentních zákonů literárního organismu („Systém může být pojat jen se zřetelem ke změnám a změny mohou být pochopeny jen ve světle systému“, viz *Slavia* 1, 1992, s. 17). Zdá se, že právě Jakobsonova „gramatika poezie“, resp. „gramatická poetika“ (s níž zajímavě korespondovala v 30. letech „morfologická poetika“ německého vědce G. Müllera), zkoumající metrické struktury i sématické roviny evropských i asijských poetických artefaktů (metaforické konstrukce, strukturální izomorfismus aj.) byla v průběhu 30.-50. let nikoli jen planě teoretickým, ale navýsost konkrétním, originálním vkladem do evropské „historické poetiky“, tak postulo-

vané v průběhu uplynulého století A. Veselovským i F. Wollmanem. Duchovědně, hermeneuticky pojatá srovnávací genologie i strukturální estetika R. Jakobsona, resp. jeho „gramatická poetika“ oplodněná sémiotikou tvoří jako metodologické kontinuum nejen most k dnešku, ale i východisko interpretačních literárněvědných systémů počátku blížícího se nového tisíciletí, v němž snad vskutku nastane obrat ke „kosmu, životu, člověku a jeho rozumu“ (Vjač. Vs. Ivanov).

Miroslav Mikulášek

Čtvrtý svazek genologických studií *Litteraria humanitas* věnovaný Romanu Jakobsonovi vznikl z materiálů velké mezinárodní konference, konané v září 1993 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Bezprostředním popudem k jejímu uspořádání bylo šedesáté výročí příchodu Romana Jakobsona do Brna. Pro jeho biografii je příznačné, že se tak stalo r. 1933, kdy se v sousedním Německu chopil moci Adolf Hitler. Jakobsonův pobyt v Brně byl tak omezen na pouhých šest let. Po okupaci Československa prchá na jaře 1939 před nacismem do zahraničí.

Přestože Jakobsonův pobyt v Brně netrval dlouho, nebyl pouhou epizodou. Vždyť právě zde, na této mladé univerzitě založené r. 1919 necelý rok po vzniku Československa, a nesoucí jméno jeho tvůrce a prvního prezidenta T. G. Masaryka, začínala Jakobsonova akademická kariéra. Zde se r. 1933 habilitoval a zde také získal r. 1937 profesuru. Archivní materiály Masarykovy univerzity nás přesvědčují o tom, že to nebylo nijak snadné. I tato okolnost nepochybně podnítila jeho tvůrčí potenci a vrozenou průbojnost, tak skvěle doloženou jeho spoluprací s Pražským lingvistickým kroužkem.

Brněnská slavistika měla v meziválečném období štěstí na velké osobnosti. Snad k tomu zavazoval prach zakladatele slavistiky Josefa Dobrovského, spočívající na brněnském Ústředním hřbitově, snad genius loci J. G. Mendla, jehož epochální objev byl učiněn v podstatě na srovnávacím principu, faktem je, že Roman Jakobson zde našel prostředí, v němž se mohl plodně rozvíjet jeho veliký talent. Svědčí o tom řada jeho monografií a studií z této doby, jež dodnes neztratily svou platnost. Vedle ruské poezie, o níž psal od mládí, věnoval velkou pozornost i poezii české, jež se stala podobně jako čeština jeho věčnou milenkou.

R. Jakobson zanechal v Brně řadu svých žáků, kteří jeho metodologii uplatňovali ve své tvorbě a pedagogickém působení i v dobách, kdy se v Československu nesmělo o jejím tvůrci mluvit. Je příznačné, že i čestný doktorát brněnské univerzity získal Jakobson v onom krátkém údobí tání r. 1968. Stalo se tak těsně po 8. sjezdu slavistů, konaném v srpnu téhož roku v Praze a bezprostředně před příchodem spřátelených mocností. O tom, že

žádná totalita nemůže vyškrtnout jména velkých osobností a zamezit síle jejich působnosti, svědčí i tento sborník, na němž se podíleli badatelé hlásící se k jeho odkazu. Jsou mezi nimi jména vědců z Evropy, USA, Kanady i Japonska. I tato skutečnost svědčí o mnohém. Vzhledem k potížím, jež provázely vydání tohoto sborníku, dočkala se jeho publikace dalšího významného Jakobsonova jubilea - 28. září 1996 uplyne sto let od jeho narození..

Závěrem ještě slova díky organizacím IREX a ČAR, které přispěly na organizaci konference, a vedení Filozofické fakulty, jež umožnilo toto vydání.

Danuše Kšicová

V Brně 5. 7. 1996

